

Knowledge of Mothers with School-Age Children on Nutritional Value of Milk and Dairy Products in Wealthy and Poor Urban Areas of Rasht

Shakerinia I*¹, Ramezani R²

1. Assistant professor in Department of Psychology, University of Guilan, Rasht, Iran

2. MSc of Psychology, Payamnor University, Birjand, Iran

* *Corresponding author.* Tel: +981333690484 Fax: +981333690385 E-mail: irajeshakerinia@guilan.ac.ir

Received: Apr 15, 2014 Accepted: Dec 3, 2015

ABSTRACT

Background & objectives: The aim of this study was to compare knowledge of mothers with school-age children on nutritional value and consumption of milk and dairy products in wealthy and poor urban areas of Rasht city.

Methods: In this casual-comparision study 182 mothers with school-age children (86 from wealthy and 96 from poor urban areas) were asked to complete a questionnaire of knowledge on nutritional value of milk and dairy. Obtained data were analyzed by student t for independent samples, ANOVA, Pearson correlation and regression analysis using SPSS-16 software.

Results: There is significant difference in knowledge about milk and dairy between mothers living in wealthy and poor regions ($p < 0.01$). Knowledge of the women with different educational levels on milk and dairy products was significantly different ($p < 0.01$). There are significant positive correlations between the three study variables (age, marriage, and number of children) and mothers' knowledge on nutritional value of milk and dairy products ($p < 0.01$). The result of regression analysis showed that the age can predict variance of the mothers' knowledge on nutritional value of milk and dairy products.

Conclusions: Since nutritional habits and patterns formed in childhood affect the nutritional behaviors in later years, and knowledge and attitude of mothers have important role in transferring of healthy/unhealthy nutritional habits especially on milk and dairy products consumption; the necessity of training programs of mothers about proper eating habits, especially milk and dairy products is emphasized. This will help to build healthy nutritional habits from childhood and promote the wellbeing of future generations.

Keywords: Knowledge; Nutritional Value and Milk and Dairy Consumption; Wealthy Urban Area; Poor Urban Area.

مقایسه میزان آگاهی مادران دارای فرزندان مدرسه‌رو در مناطق شهری برخوردار و غیربرخوردار شهر رشت از ارزش غذایی شیر و لبنیات و مصرف آنها

ایرج شاکری نیا^{۱*}، فریدون رضائی^۲

۱. استادیار گروه روان شناسی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران ۲. کارشناس ارشد روان شناسی دانشگاه پیام نور، بیرجند، ایران
* نویسنده مسئول. تلفن: ۰۱۳۳۳۶۹۰۴۸۴ فکس: ۰۱۳۳۳۶۹۰۳۸۵ ایمیل: irajeshakerinia@guilan.ac.ir

چکیده

زمینه و هدف: هدف این تحقیق مقایسه آگاهی مادران دارای فرزندان مدرسه‌رو در مناطق شهری برخوردار و غیربرخوردار شهر رشت از ارزش غذایی و مصرف شیر و لبنیات است.

روش کار: در این تحقیق توصیفی (علی-مقایسه‌ای) از ۱۸۲ مادر دارای فرزند مدرسه‌رو (۸۶ نفر ساکن در منطقه برخوردار و ۹۶ نفر ساکن در منطقه غیربرخوردار) خواسته شد تا پرسشنامه دانش و آگاهی نسبت به ارزش غذایی شیر و لبنیات را تکمیل کنند. داده‌های بدست آمده با آزمون t استیوندنت برای گروه‌های مستقل، آزمون تحلیل واریانس یکراهه (ANOVA)، همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون با استفاده از SPSS-16 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: بین مادران ساکن در منطقه برخوردار و غیربرخوردار به لحاظ دانش در خصوص شیر و لبنیات تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($p < 0/01$). دانش مادران دارای سطوح تحصیلی مختلف در خصوص شیر و لبنیات با یکدیگر تفاوت معناداری داشت ($p < 0/01$). بین متغیرهای سه گانه تحقیق (سن، مدت ازدواج و تعداد فرزند) و دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد ($p < 0/01$). همچنین نتیجه تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیر سن توانسته واریانس مربوط به دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات را در مشارکت کنندگان تحقیق را پیش بینی کند.

نتیجه‌گیری: از آنجایی که عادات و الگوهای تغذیه‌ای شکل گرفته در سنین خردسالی در رفتارهای صحیح تغذیه‌ای در سال‌های بعد تأثیر می‌گذارد و دانش و نگرش مادران نقش بسیار مهمی در انتقال عادات تغذیه‌ای سالم یا ناسالم به ویژه در زمینه مصرف شیر و لبنیات دارند، ضرورت برنامه‌های آموزش به مادران در خصوص عادات تغذیه مناسب خصوصاً مصرف شیر و لبنیات بیش از پیش مورد تأکید قرار می‌گیرد تا ضمن شکل‌گیری عادات تغذیه‌ای سالم از دوران کودکی و نوجوانی ارتقاء تندرستی نسل آینده نیز بیشتر تأمین شود.

واژه‌های کلیدی: آگاهی، ارزش غذایی و مصرف شیر و لبنیات، منطقه شهری برخوردار، منطقه شهری غیربرخوردار

دریافت: ۹۳/۱/۲۶ پذیرش: ۹۴/۹/۱۲

مقدمه

امروز در اکثر جوامع، کاهش چشمگیری در روند مصرف شیر در کودکان دیده می‌شود. مصرف کم شیر، دریافت کافی کلسیم کودکان را با مشکل مواجه ساخته است. تحقیقات مستمر در مورد فرآورده‌های لبنی نشان داده است همبستگی بالایی بین مصرف

این فرآورده‌ها و سطح سلامتی افراد جامعه وجود دارد. طبق آخرین آمار سازمان بهداشت جهانی در آغاز قرن ۲۱، یوکی استخوان به عنوان چهارمین دشمن اصلی حیات بشر نامیده شده است (۱). تحقیقات نشان می‌دهند که انواع نوشیدنی‌های قندی و کربناته که جایگزین شیر شده‌اند، به طوری که

رابطه معنی‌داری بین مصرف این قبیل نوشیدنی‌ها و شکستگی‌های استخوان در سنین بزرگسالی وجود دارد (۲). امروزه برنامه شیر مدارس در اغلب کشورها راه حلی در جهت ارتقاء سلامتی کودکان می‌باشد (۳).

مصرف کلسیم، در طول سال‌های رشد خصوصاً سنین مدرسه، به تثبیت کلسیم و افزایش تراکم استخوان کمک می‌نماید و از شکستگی‌های استخوانی در سال‌های آتی پیشگیری می‌کند. در بدن انسان بالغ تقریباً ۱۲۰۰ گرم کلسیم وجود دارد که ۹۹ درصد آن در استخوان‌ها وجود دارد و به صورت املاح به ویژه فسفات با نسج پروتئینی، استحکام استخوان‌ها را سبب می‌شود. مواد غذایی غنی از کلسیم عبارتند از شیر و فرآورده‌های آن به غیر از کره که در رشد کودکان و استحکام استخوان‌ها و دندان‌های آنها مؤثرند (۴). سنین مدرسه یکی از مهم‌ترین دوره‌های زندگی برای ساختن توده استخوانی تلقی می‌شود. بازده جذب کلسیم در کودکان در مرحله قبل از بلوغ حدود ۲۸ درصد و در دوره بلوغ ۳۴ درصد می‌باشد. بنابراین پتانسیل عظیمی برای افزایش تکامل استخوانی در این گروه سنی وجود دارد (۵). در همین رابطه پژوهش‌ها نشان داده است که ۶۷ درصد کلسیم مورد نیاز کودکان ۱۱-۶ سال از طریق مصرف شیر فراهم می‌آید؛ بعلاوه شیر تأمین‌کننده منیزیم، پروتئین، روی، ویتامین A و اسید فولیک می‌باشد (۳). پژوهش‌های انجام گرفته (۶)، اذعان می‌دارد که کودکان ۱۰-۶ ساله روزانه ۱۲۰۰-۸۰۰ میلی‌گرم کلسیم و کودکان سنین ۱۸-۹ سال ۱۳۰۰ میلی‌گرم کلسیم روزانه مصرف شیر نیاز دارند که مفهوم آن این است که کودکان دبستانی باید در روز ۳-۴ واحد از غذاهای گروه شیر مصرف کنند. در عین حال برخی مطالعات نیز نشان داده است که اکثریت کودکان مدرسه رو در مصرف شیر و فرآورده‌های آن و دریافت کلسیم از این طریق در وضعیت مناسبی به سر نمی‌برند (۷، ۸). همچنین

دختران در اغلب موارد کمتر از پسران شیر مصرف کرده و به همین دلیل دریافت کلسیم آنها پائین است. آولد^۱ و همکاران در مطالعه‌ای نشان دادند که فقط ۱۰ درصد دختران در سنین ۱۷-۹ سال کلسیم توصیه شده روزانه (۱۳۰۰ میلی‌گرم) را دریافت می‌کردند و دریافت دو سوم در دختران ۱۲-۹ سال کمتر از مقادیر توصیه شده بود (۹).

سرمایه‌گذاری برای تغذیه صحیح کودکان و دانش‌آموزان یک سرمایه‌گذاری مقرون به صرفه است. بهره این سرمایه‌گذاری حیاتی، افزایش تولید در عرصه‌های مختلف خلق دانش فنی و رهایی از وابستگی همراه با داشتن نسلی سالم و پویا است (۱۰). دوران کودکی زمانی ایده‌آل و مناسب برای درک و نشان‌دادن تأثیر مثبت عادت نوشیدن شیر است که می‌تواند در تمام دوران زندگی ادامه داشته باشد، این مسئله عموماً پذیرفته شده که عادات تغذیه‌ای بستگی به رفتارهای پذیرفته شده در دوران کودکی دارد و اغلب این رفتارها نیز به دوران بزرگسالی منتقل می‌شوند (۱۱). کاهش مصرف مصرف شیر خصوصاً نزد کودکان می‌تواند زمینه‌های ابتلاء به انواع خاصی از بیماری‌ها را فراهم سازد (۱۲). علت عمده مصرف کم لبنیات که یکی از مشکلات اصلی تغذیه و سوءتغذیه در ایران محسوب می‌شود ناشی از فرهنگ نادرست غذایی در جامعه است. انتخاب یک رژیم غذایی متعادل و مناسب تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل محیطی، اجتماعی و شخصی افراد بوده و عواملی نظیر جنس، نژاد، وضعیت اقتصادی، طعم و مزه شیر، عوامل روان شناختی، آگاهی والدین و... بر روی مصرف شیر تأثیرگذار هستند، لذا با شناخت بهتر و دقیق‌تر این عوامل می‌توان در جهت بهبود عادات غذایی کودکان و افزایش آگاهی کودکان و والدین آنها از مزایای مصرف شیر، برنامه‌های مداخله‌ای مناسب را به مورد اجرا گذاشت.

¹ Auld

اقتصادی مشابه تعیین کننده میزان سلامت کودکانشان بوده است. با توجه به مطالب بیان شده، در این پژوهش قرار است به این سوال پاسخ داده شود که آیا بین مادران مناطق برخوردار و غیربرخوردار شهر رشت که هر کدام ویژگی‌های جمعیت شناختی مربوط به خود را دارند، تفاوت معنی‌دار وجود دارد یا خیر؟

روش کار

در این پژوهش توصیفی (علی-مقایسه‌ای) جامعه پژوهش زنان متأهل ساکن در دو منطقه متفاوت از نظر وضعیت اقتصادی-اجتماعی شهر رشت بودند. محقق برای انتخاب نمونه به صورت تصادفی به منازل محل سکونت آزمودنی‌های تحقیق مراجعه کرده، پس از جلب رضایت، پرسشنامه‌های تحقیق را جهت تکمیل در اختیار آنان قرار می‌داد. نهایتاً ۱۸۲ زن متأهل دارای فرزند مدرسه‌رو مقطع ابتدایی (۸۶ نفر ساکن در منطقه برخوردار و ۹۶ نفر ساکن در منطقه غیربرخوردار) با تکمیل پرسشنامه‌ها با محقق همکاری نمودند. طیف تحصیلی زنان مشارکت کننده در تحقیق از تحصیلات متوسطه تا تحصیلات تکمیلی بود. این مشارکت کنندگان دارای یک یا بیش از دو فرزند بوده، مطلقه نبوده، دارای بیماری‌ها و اختلالات روانی نبودند. داده‌های حاصل از ۱۸۲ پرسشنامه تکمیل شده با استفاده از SPSS-16 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

ابزار پژوهش

به منظور جمع‌آوری داده‌های تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته دانش والدین درباره شیر و لبنیات استفاده شد. پرسشنامه تنظیم شده مشتمل بر دو بخش و ۳۵ سوال بود. بخش اول سؤالات (۵ سوال)، جمعیت شناختی و بخش دوم سؤالات (۳۰ سوال)، مربوط به دانش زنان خانه‌دار مشارکت کننده در تحقیق درباره شیر، لبنیات و موارد مرتبط بود. طرز نمره‌دهی به سؤالات پرسشنامه بدین صورت بود که

عوامل زیادی از جمله آگاهی‌های تغذیه‌ای مادران بر تمایلات کودکان، به مصرف یا عدم مصرف شیر نزد کودکان در سنین مدرسه تأثیر می‌گذارد؛ چنانکه رضویه و همکاران (۱۳) در همین رابطه معتقدند که آشنایی مادران با نیازهای غذایی کودکان می‌تواند امکان برخورداری اطفال را از یک برنامه صحیح غذایی فراهم کند. امروزه بدلیل این که پدر و مادر معمولاً شاغل می‌باشند، نظارت والدین بر تغذیه کودکان کمتر شده است، به همین دلیل افزایش آگاهی و اجرای برنامه آموزشی برای مادران در خانواده‌ها مهم و کارساز شمرده شده است، به نحوی که در پژوهش مولایی و همکاران (۱۴)، مشخص شد که افزایش آگاهی و دانش مادران تأثیرات مثبت در روند عملکرد آنان نسبت به تغذیه مناسب اطفال دارد.

ضرورت برنامه‌های آموزش تغذیه بخصوص برای کودکان خانواده‌های کم درآمد بیشتر است، زیرا این قبیل خانواده‌ها درگیر مشکلات فراوانی می‌باشند که در این میان مشکلات زندگی برمسائل تغذیه‌ای و بهداشتی کودکان پیشی می‌گیرد. بی‌سوادی پدر مادر و فقر اقتصادی این قبیل کودکان را بیشتر در معرض کمبودهای تغذیه‌ای قرار می‌دهند؛ افزایش آگاهی والدین در مورد الگوهای صحیح تغذیه‌ای یکی از عوامل موثر در بازدهی مثبت برنامه‌های آموزش تغذیه می‌باشد (۱۵). نتیجه بررسی میزان آگاهی مادران در مورد الگوی صحیح تغذیه اطفال زیر یک سال و برخی عوامل مرتبط با آن در عرصه جامعه‌نگر کرمانشاه (۱۶) نشان می‌دهد بین تحصیلات مادر و میزان آگاهی‌های تغذیه‌ای مادر رابطه معنی‌دار وجود دارد به گونه‌ای که در مادران کم سواد میزان آگاهی نامطلوب به طور معناداری بیشتر بوده است. نتیجه‌ای که در سایر مطالعات (۱۸،۱۷) نیز تکرار شد؛ در این مطالعات مشخص شد که میزان تحصیلات مادر در شرایط اجتماعی

در قسمت سوالات به پاسخ‌های درست نمره دو، پاسخ‌های غلط نمره صفر و پاسخ‌های نمی‌دانم نمره یک داده شد. بدین ترتیب دامنه نمرات پرسشنامه از حداقل صفر و حداکثر ۶۰ بود.

برای تعیین پایایی ابتدا پرسشنامه به صورت تصادفی بین تعدادی از زنان متأهل خانه‌دار که در مطالعه وارد نمی‌شوند قرار داده شد و اطلاعات آن‌ها تلخیص و اصلاحات لازم انجام شد. در این مورد از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. برای این پرسشنامه ضریب آلفا کرونباخ برابر ۰/۸۴ بدست آمد که نشان می‌دهد پرسشنامه برای تحقیق در این زمینه از پایایی مطلوبی برخوردار است. برای اندازه‌گیری اعتبار روایی صوری و محتوایی پرسشنامه، چند نسخه از پرسشنامه در اختیار تعدادی

از متخصصین بهداشت و تغذیه قرار داده شد و روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط آنان تأیید شد و همچنین نظرات ایشان در پرسشنامه اعمال شد؛ در جدول ۱ برخی از مواد این پرسشنامه ارائه شده است. پس از این مراحل مقدماتی، پرسشنامه‌ها به تعداد لازم تکثیر شد و توسط محقق در اختیار زنان مشارکت کننده در تحقیق قرار داده شد. سپس داده‌های پرسشنامه‌ها استخراج و با SPSS-16 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. جهت مقایسه میانگین نمرات در گروه‌های مختلف از آزمون‌های آماری تی برای گروه‌های مستقل، تحلیل واریانس یک راهه، آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون به شیوه گام به گام استفاده شد.

جدول ۱. برخی از مواد پرسشنامه دانش والدین درباره شیر و لبنیات

کوبه	صحيح	غلط	نمی دانم
نوشیدن شیر خام خطر بالای مسمومیت غذایی دارد.			
شیر پاستوریزه را می‌توان به مدت یک شبانه روز در دمای اتاق نگهداری کرد.			
از نشانه‌های بیماری‌های قابل انتقال از طریق شیر تب مالت می‌باشد.			
برای نگهداری شیرهای استریلیزه نیاز به استفاده از یخچال نمی‌باشد.			
با مصرف مقدار کافی شیر و لبنیات می‌توان از پوکی استخوان در افراد مسن پیشگیری کرد.			
چون هضم شیر آسان است بنابراین غذای مناسبی برای افراد بیمار است.			
اگر کسی نخواهد شیر مصرف کند می‌شود به جای آن ماست، دوغ، پنیر و سایر فرآورده‌های لبنی مصرف کند.			
شیر باعث استحکام دندان‌ها می‌شود.			
مصرف شیر و لبنیات برای بدن ضروری است.			

یافته‌ها

این مطالعه با مشارکت ۱۸۲ نفر از زنان خانه‌دار ساکن در دو موقعیت اقتصادی (منطقه برخوردار و منطقه غیربرخوردار) انجام شد. در جدول ۲ اطلاعات جمعیت شناختی زنان مشارکت کننده در پژوهش ارائه شده است.

به منظور مقایسه میانگین دانش مادر درباره شیر و لبنیات زنان مشارکت کننده در تحقیق مناطق برخوردار و غیربرخوردار از آزمون مقایسه میانگین‌ها برای گروه‌های مستقل (آزمون t) استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۲. مقایسه توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی زنان مشارکت کننده در پژوهش

متغیر	محل سکونت از نظر وضعیت اقتصادی	تعداد	درصد
سن	زنان ساکن در منطقه برخوردار	۳۰-۲۶	۷
		۳۵-۳۱	۳۸
	زنان ساکن در منطقه غیربرخوردار	۴۰-۳۶	۵۳
		۳۰-۲۶	۱۵
		۳۵-۳۱	۴۵
		۴۰-۳۶	۴۱
زنان ساکن در منطقه برخوردار	دیپلم	۱۱	
	لیسانس	۵۲	
	فوق لیسانس	۱۶	
	دکتری	۷	
زنان ساکن در منطقه غیربرخوردار	دیپلم	۴۷	
	لیسانس	۳۳	
	فوق لیسانس	۱۷	
	دکتری	۰	
سابقه ازدواج	زنان ساکن در منطقه برخوردار	۱-۵	۴۵
		۶-۱۰	۵۵
	زنان ساکن در منطقه غیربرخوردار	۱-۵	۴۶
		۶-۱۰	۵۴
وضعیت اشتغال	زنان ساکن در منطقه برخوردار	خانه‌دار	۳۵
		شاغل	۶۵
	زنان ساکن در منطقه غیربرخوردار	خانه‌دار	۶۷
		شاغل	۳۳
تعداد فرزند	زنان ساکن در منطقه برخوردار	۱-۲	۷۶
		۳ و بیشتر	۲۴
	زنان ساکن در منطقه غیربرخوردار	۱-۲	۸۲
		۳ و بیشتر	۱۸

جدول ۳. مقایسه میانگین دانش مادران مناطق برخوردار و غیربرخوردار در باره شیر و لبنیات

عضویت	میانگین	انحراف معیار	تفاوت میانگین	t	df	sig
زنان ساکن در منطقه برخوردار	۵۴	۱/۱۹	۲۲	۹/۲۳	۱۸۰	۰/۰۰۰۱
زنان ساکن در منطقه غیربرخوردار	۳۲	۲/۳۷				

به ارزش غذایی و مصرف شیر و لبنیات در وضعیت بهتری به سر می‌برند. به منظور مقایسه میانگین دانش مادر درباره شیر و لبنیات زنان مشارکت کننده در تحقیق دارای سطوح تحصیلی متفاوت از آزمون تحلیل واریانس یکراهه (ANOVA) استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ آمده است:

همانگونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، بین مادران ساکن در منطقه برخوردار و غیربرخوردار به لحاظ دانش در خصوص شیر و لبنیات تفاوت معنی‌داری وجود دارد. با مشاهده میانگین مشخص می‌شود که در این متغیر وضعیت زنان ساکن در منطقه برخوردار مناسب‌تر است، یعنی زنان ساکن در منطقه برخوردار به لحاظ آگاهی و دانش نسبت

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس مقایسه میانگین دانش مادران مناطق برخوردار و غیربرخوردار درباره شیر و لبنیات دارای سطوح تحصیلی متفاوت

Sig.	F	MS	Df	SS	بین گروه	دانش مادر درباره
.۰/۰۰۰۱	۹۱/۳۲۲	۵۱۴۶/۹۰۹	۳	۱۵۴۴۰/۷۲۷	درون گروه‌ها	شیر و لبنیات
		۵۶/۳۶۰	۱۷۹	۱۰۴۲۶/۵۸۶	کل	
			۱۸۲	۲۵۸۶۷/۳۱۲		

مورد بررسی تفاوت معنی‌دار نداشتند، تمامی گروه‌های مورد بررسی در رشته‌های تحصیلی (لیسانس و فوق لیسانس و دکتری)، در سطح $\alpha=۰/۰۱$ تفاوت معنی‌داری با یکدیگر دارند.

به منظور بررسی رابطه دانش مادران مشارکت‌کننده در تحقیق درباره ارزش غذایی و مصرف شیر و لبنیات و برخی متغیرهای جمعیت شناختی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد (جدول ۵).

جدول ۴ نشان می‌دهد میانگین دانش مادران دارای سطوح تحصیلی مختلف در خصوص شیر و لبنیات با یکدیگر تفاوت معنی‌داری دارد. جهت تعیین جایگاه تفاوت از روش آماری مقایسه آزمون تعقیبی توکی که تفاوت‌ها را با مقایسه یک به یک میانگین‌های مادران مورد بررسی با توجه به سطوح مختلف تحصیلی مورد مقایسه قرار می‌دهد، استفاده شد. نتیجه این مقایسه نشان داد که به غیر از میانگین‌های گروه‌های تحصیلی دیپلم که با یکدیگر در متغیر

جدول ۵- نتایج آزمون همبستگی در رابطه دانش مادران مشارکت‌کننده در تحقیق در باره شیر و لبنیات و برخی متغیرهای جمعیت شناختی (N=۱۸۲)

متغیر	دانش شیر و لبنیات	سن	مدت ازدواج	تعداد فرزند
دانش شیر و لبنیات	۱			
سن	۰/۶۷۱	۱		
مدت ازدواج	۰/۵۸۹	۰/۵۹۶	۱	
تعداد فرزند	۰/۴۲۸	۰/۸۵	۰/۴۸۷	۱

نتایج (جدول ۵) نشان می‌دهد بین کلیه متغیرهای تحقیق و دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد ($p<۰/۰۱$). همچنین برای پیش‌بینی دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات از روی متغیرهای تحقیق (سن، مدت ازدواج و تعداد فرزند) از تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام و محاسبات مربوط به آن استفاده شد (جداول ۶ و ۷ و ۸).

جدول ۶ خلاصه مدل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام، تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون سن، مدت ازدواج و تعداد فرزند

جدول ۶. خلاصه مدل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام، تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون سن، مدت ازدواج و تعداد فرزند

مدل	R	R ²
۱	۰/۸۴	۰/۷۰

جدول ۷. تحلیل واریانس برای اعتبار معادله رگرسیون متغیرهای مورد بررسی تحقیق

مدل	SS	درجه آزادی	MS	F	سطح معنی‌داری
۱ رگرسیون	۴۳۸/۷۲	۱	۴۳۸/۷۲	۵۳۹/۶۴۵	۰/۰۰۰۱
باقیمانده	۵۸/۸۶	۱۸۱	۰/۷۴۵		
کل	۴۹۷/۵۸	۱۸۲			

پیش بین‌ها (عدد ثابت)، سن

متغیر وابسته: دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات

جدول ۸. ضرایب حاصل از تحلیل رگرسیون گام به گام دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات بر حسب متغیرهای وارد شده و شاخص‌های

معنی‌داری					
مدل	B ضرایب استاندارد	خطای استاندارد	ضرایب غیر استاندارد Beta	t	سطح معنی‌داری
۱	عدد ثابت	۸/۶۴۰	۰/۷۸۳	۶/۹۵۶	۰/۰۰۰۱
	سن	۰/۷۵۳	۰/۰۶۸	۲۷/۹۶	۰/۰۰۰۱

نتیجه تحلیل رگرسیون (جدول ۷) نشان می‌دهد که از بین متغیرهای سن، مدت ازدواج و تعداد فرزند (به عنوان متغیرهای پیش‌بینی‌کننده)، متغیر سن توانسته واریانس مربوط به دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات را در مشارکت کنندگان تحقیق تبیین کند، به طوری که ۰/۷۰ دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات توسط متغیر سن قابل تبیین است، ولی متغیرهای سابقه ازدواج و تعداد فرزند وارد معادله نشده است چرا که افزوده شدن مقدار واریانس این متغیرها به معادله موجب افزایش معنی‌داری نمی‌شود. نتایج تحلیل واریانس برای اعتبار معادله رگرسیون که با میزان F بدست آمده در سطح $p < 0.001$ معنی‌دار بوده، نشان‌دهنده اعتبار کافی این تحلیل است. با توجه به جدول ۸، بر اساس ضریب بتا، سهم هر یک از متغیرهای مذکور در معادله رگرسیون برای پیش‌بینی نمره دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات به شرح زیر است:

(سن) $0.753 +$ (عدد ثابت) $8.640 =$ دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات معادله فوق نشان می‌دهد که بین سن و دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات رابطه وجود دارد.

بحث

نتایج تحقیقات که به بخشی از آنها در این مقاله پرداخته شد نشان می‌دهند که آگاهی والدین به خصوص مادران در باره تغذیه متعادل و استفاده از گروه شیر و لبنیات یکی از پایه‌های اساسی سلامتی کودکان و رشد جسمی و افزایش بازدهی آموزشی

می‌باشد. با در نظر داشتن همین دیدگاه هدف بررسی حاضر مقایسه آگاهی از الگوی مصرف شیر در تعدادی از مادران دارای فرزندان مدرسه رو در مناطق شهری برخوردار و غیربرخوردار شهر رشت است. پس از اجرای تحقیق و تحلیل داده‌ها، نتایج زیر بدست آمد:

- بین مادران ساکن در منطقه برخوردار و غیربرخوردار به لحاظ دانش در خصوص شیر و لبنیات تفاوت وجود دارد و این تفاوت به لحاظ آماری نیز معنی‌دار است. تحقیقات زیادی با نتیجه بدست آمده همخوانی وجود دارد. بعنوان مثال کیقبادی و همکاران (۱۹)، در بررسی تاثیر آموزش مادر بر وضع تغذیه کودکان خانوارهای حاشیه نشین شهر کرمان، دریافتند که ۸۰ درصد از مادران خانوارهای حاشیه نشین کرمان در مورد گروه‌های اصلی غذایی دارای آگاهی‌های متوسط و ضعیف بودند. هرچند با این نتیجه می‌توان اظهار داشت که رابطه تنگاتنگی میان سوء تغذیه و فقر وجود دارد، در همین رابطه می‌توان به مطالعه سفرجانی و همکاران (۲۰)، که بر روی الگوی تغذیه دختران نوجوان جنوب شهر تهران انجام شد اشاره کرد که نشان داد درصد بسیار کمی از آنان روزانه شیر یا ماست مصرف می‌نمودند، یا به این نتیجه گیری در برخی تحقیقات (مانند ۲۱)، که بیان می‌کنند تغذیه نامطلوب در مادران خانواده‌های کم درآمد، به وضعیت اقتصادی آنان در قدرت خرید و تهیه مواد غذایی مربوط است. در عین حال نخشب و همکاران (۲۲)، در پژوهش خود که به بررسی میزان شیوع سوء تغذیه و عوامل مؤثر بر آن در کودکان زیر ۲ سال شهرساری در سال ۷۹-۱۳۷۸، پرداخته بودند نتیجه گرفتند که دلیل اصلی

سوء تغذیه در بسیاری از جوامع کمبود غذا در منزل نیست، بلکه عواملی مانند فقر فرهنگی، نبودن وسایل و خدمات بهداشتی، کمبود آگاهی در پیشگیری از عفونت‌ها و عدم استفاده صحیح از غذاها در زمان رشد کودکان نقش مؤثری در ایجاد سوء تغذیه دارد. در پژوهش ملک افصلی و همکاران (۲۳)، نیز مشخص شد که انجام مداخله‌های تغذیه‌ای، بهداشتی و آموزشی بر روی مادران در نواحی روستایی به منظور کاهش سوء تغذیه پروتئین-کالری موجب بهبود قابل توجه در وضع تغذیه کودکان شد. مطالعه فلاولز^۱ (۲۴)، که تفاوت بین آگاهی‌های تغذیه‌ای با درآمد کم و متوسط در مورد رژیم‌های غذایی معمول را بررسی کرد نشان داد که اکثریت زنان آگاهی‌های تغذیه‌ای ناکافی داشته و رژیم‌های غذایی آنها قادر به تامین نیازمندیهای دوران بارداری آنها نیست. در مطالعه انجام شده توسط هاتاگا و همکاران (۲۵)، نیز که به منظور بررسی عوامل مهم در میزان مصرف شیر و فرآورده‌های آن انجام گرفته بود، مشخص شد که آگاهی پدر و مادر از عوارض و مشکلات ناشی از عدم مصرف شیر و فرآورده‌های آن و یا کمی مصرف شیر، در میزان مصرف تأثیرگذار است؛ به طوری که پدران و مادران تحصیل کرده سعی می‌کنند بیشتر درآمد خانواده را صرف تأمین سلامتی کودکان چه از نظر جسمی و چه از نظر روحی- روانی نمایند.

- میانگین دانش مادران دارای سطوح تحصیلی مختلف در خصوص شیر و لبنیات با یکدیگر متفاوت بوده، این تفاوت به لحاظ آماری نیز معنی‌دار است. تحقیقات زیادی با این نتیجه گیری همخوان است. بعنوان نمونه در مطالعه کاهنی و همکاران (۲۶)، مشاهده شد که بین میزان مصرف شیر و فرآورده‌های آن با تحصیلات پدر و مادر ارتباط آماری معنی‌داری وجود دارد. فقیه و همکاران (۲۷) در بررسی میزان آگاهی کودکان مدرسه‌ای از

مزایای شیر و فرآورده‌های آن با میزان مصرف این فرآورده‌ها و سطح سواد مادر و پدر و شغل مادر ارتباط آماری معنی‌داری گزارش می‌دهد. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش سجادی و همکاران (۲۸)، نیز نشان داد با بالا رفتن میزان تحصیلات، آگاهی‌های تغذیه‌ای افزایش می‌یابد که بیانگر رابطه معنادار میزان تحصیلات و آگاهی‌های تغذیه‌ای است. در مطالعه‌ای که توسط یوسف پور و همکاران (۲۹)، انجام گرفت مشخص شد که بین سطح سواد مادر آگاهی دانش آموزان رابطه معنی‌دار وجود دارد. آندرسون^۲ و همکاران (۳۰) نیز نشان دادند آن دسته از زنانی که آگاهی بیشتری در مورد تغذیه دوران بارداری داشتند از تحصیلات بالاتری برخوردار بودند. پنداریان زاده (۳۱)، نیز در مطالعه خود دریافت که هرچند افزایش سطح تحصیلات باعث افزایش میزان آگاهی می‌شود، ولی این ارتباط معنی‌دار نیست. جعفری (۳۲)، نیز از پژوهش خود نتیجه گرفت که میزان تأثیر آموزش تغذیه با تحصیلات مادر، همبستگی مثبت دارد. بررسی بردبار (۳۳) نیز که رابطه عادات غذایی و میزان آگاهی دانش آموزان در مورد تغذیه را مورد بررسی قرار داده بود مشخص کرد که عادات غذایی و میزان آگاهی دانش آموزان در مورد تغذیه با آموزش، رابطه معنی‌دار دارد.

- بین متغیرهای سه‌گانه تحقیق (سن، مدت ازدواج و تعداد فرزند) و دانش مادران درباره ارزش غذایی شیر و لبنیات رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. در همین رابطه تحلیل داده‌های بدست آمده از پژوهش بردبار (۳۳) نشان داد که بین متغیرهای سن، جنس، میزان تحصیلات، شغل والدین و تعداد افراد خانواده با آموزش آگاهی‌های تغذیه‌ای رابطه وجود دارد.

² Anderson

¹ Flowles

نتیجه گیری

تحقیقات زیادی که به تعدادی از آنها در این پژوهش اشاره شد نشان می‌دهد که عادات و الگوهای تغذیه‌ای در سنین پیش دبستان و دبستان شکل می‌گیرد و رفتارهای صحیح تغذیه‌ای در این مراحل از رشد، بر تندرستی سال‌های بعد تأثیر می‌گذارد. همچنین دانش و نگرش مادران نقش بسیار مهمی در انتقال عادات تغذیه‌ای سالم یا ناسالم به ویژه در زمینه مصرف میان وعده‌های غذایی دارند. با توجه به اینکه مطالعات نشان داده است که آموزش افراد و افزایش سطح آگاهی آنان نقش بسیار مؤثری در بهبود وضعیت تغذیه‌ای دارد (۳۵،۳۴) و از آنجایی که والدین به عنوان اولین و در دسترس‌ترین منبع کسب آگاهی تغذیه‌ای آنان مد نظر قرار گرفت (۳۶)، ضرورت برنامه‌های آموزش به مادران در خصوص عادات تغذیه مناسب خصوصاً مصرف شیر و لبنیات بیش از پیش مورد تأکید قرار می‌گیرد تا ضمن شکل‌گیری عادات تغذیه‌ای سالم از دوران کودکی و نوجوانی ارتقاء تندرستی نسل آینده نیز بیشتر تأمین شود. نتایج مطالعه‌ای که توسط یوکاوا^۱

و همکاران (۳۷)، انجام شده نشان داد که آموزش زنان باعث افزایش درک آنها در مورد اهمیت کلسیم و نقش مصرف شیر در سلامت استخوان‌ها می‌شود. جهت دستیابی به اهداف آموزشی مطلوب می‌توان از برنامه‌های جامع و جذاب به عنوان عاملی تأثیرگذار در سطح آگاهی تغذیه‌ای مادران اقشار غیربرخوردار و آسیب پذیر استفاده کرد. تهیه و تدوین دستورالعمل‌های تغذیه صحیح برای گروه‌های مختلف سنی جامعه به تناسب ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، تدوین سیاست‌های نوین در حوزه سلامت تغذیه‌ای جامعه از جمله فرایند غنی‌سازی مواد غذایی، پایش وضعیت تغذیه جامعه از طریق گردآوری اطلاعات دوره‌ای، مطالعه روند تغییرات تغذیه‌ای در سطح کلان و گزارش به مسئولین ذیربط، می‌تواند آنها را در برنامه‌ریزی برای ارتقاء سلامت اقشار جامعه یاری رساند.

تشکر و قدردانی

محققین وظیفه خود می‌دانند از کلیه مادران عزیز که امکان انجام این پژوهش را فراهم ساختند، قدردانی نمایند.

¹ Yukawa

References

- 1- Oukler XZ. Technology of milk and dairy products. Translated by Mortazavi, Ghds Rowhani & Jouyandeh. University of Mashhad Press. 2010.
- 2- Wyshak G. Teenaged girls, and carbonated beverage consumption and bone fractures. Arch pediatr Adolesc Med. 2000; 154 (6): 610-30.
- 3- Chen S T. Impact of a school milk programme on the nutritional status of school children Asia Pac Public Health. 1989; 3(1): 19-25.
- 4- Mohammadiha H. Principles of Nutrition and Food. Fourth edition. Tehran. Tehran University Press. 1999: 94-95.
- 5- Miller GD, Javis JK, Dmcbbean L. Handbook of Dairy foods and nutrition. Second Edition. ERc press. 2000.
- 6- Kalkwarf HJ, khoury C, lanphear BP. Milk intake during childhood and adolesconec, adult bone density, and osteoporotic fractures in us women. Am. J. Clin. Nutr. 2003; 77 (1): 257-265.
- 7- kalantari N. Nutritional value of milk products and the need to increase per capita consumption. Milk Industries Journal. 2003; 2 (5) : 7-6

- 8- Vahidnia AA. The nutritional status of children entering school in Hamadan. *Journal of Bushehr University of Medical Sciences*. 2002; 4: 117-116 .
- 9- Auld G, Boushey CJ, Bock MA, Bruhn C, Gabel K, Gustafson D, Holmes B, Misner S, Forshee R, storey ML. Total beverage consumption and beverage choices among children and adolescents. In *J Food Sci Nutr*. 2003; 54 (4): 297-307.
- 10- Ministry of Health and Medical Education. Office of Community Nutrition , nutrition education in schools. first printing. Tehran. 2005.
- 11- Forshee RA, Storey ML, Total beverage consumption and beverage choices among children and adolescents. *Int J Food Sci Nutr*. 2003; 54: 297-307.
- 12- Rahmani Kh, Shokohi M, Zahedi M, Mohammadshahi M. Evaluation of milk and its relation to nutritional information for students 11-9 years 4th area Tehran. *Proceedings of the Ninth International Congress of Nutrition*. 2007; 18: 337.
- 13- Razavieh V, Poorabdollahi P, Nik khah S, Dastgiri S. Knowledge and attitude adopted mothers About feeding breast milk and complementary foods. *Journal of Ourmia Medical Sciences*. 2002; 2: 129-120.
- 14- Molaeei M, Emami A. Comparison of four methods of nutrition education in reduction of Lipid of children and adolescents of Isfahan 1998-99. *Journal of Isfahan Medical Sciences*. 1998; 4 (1): 24-20 .
- 15- American Diet Association. Position of the American Dietetic Association: Local support for nutrition integrity in schools. *J Am Diet Assoc*. 2000; 100: 108-11.
- 16- Reshadat S. Mothers' knowledge about proper feeding pattern Children under one year and some related factors in the Community-Oriented Kermanshah (2004). *Behbood, Quarterly Journal of Kermanshah University of Medical Sciences*. 2006; 9 (4): 28-16.
- 17- Froozan M, Kazem M, Koohdani F, Halakooeei N. The relationship between the nutritional status of children from birth to. *shahid Beheshti University of Medical Sciences* . 1994; 17 (1 and 2): 30-23.
- 18- Alavi M. Prevalence of malnutrition and its influencing factors In children under five years of Birjand city health centers. *Journal of the Faculty of Medicine, Tehran University*. 2002; 59 (1): 103-99.
- 19- Keyghobadi K, Siyasi F, Malak Afzali H, JaroLLahi N, Sadrzadeh H, Motabar A, Alavi F, Asadollahi & Ghaffari F. The effect of maternal education on nutritional status of children of marginalized families in Kerman. *Hakim*. 2003; 5(1): 55-49.
- 20- Esfarjani F, Heidari H, Vaziri B. The pattern of food consumption in adolescent girls in south of Tehran (Saleh Abad). *Abstract Proceedings of the National Symposium on Food and Drug administration . Mazandaran University of Medical Sciences and Health Services*. 2001.
- 21- Agraher-Murugkar D, Pal P. Intake of Nutrients and food sources of Nutrients among the khasi Tribal women of India. *Nutrition*. 2004; 20: 268-73
- 22- Nakhshab M, Basiri H. Prevalence of malnutrition and factors affecting it for Children under 2 years of age in Sari 2000-2001. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*. 2003; 12 (34): 56-47.
- 23- MalakAfzali H, Minaeei M, Shykhoolislam M, Abdollahi Z, Kimyagar M, Ghaffaripoor M, Kalantari N, Islami F, Hormozdiari H, Siyasi Fl Jazaeri A, Keyghobadi K, Noroozi. Intersectoral interventions model of Reducing children 's Nutrition. *Hakim*. 2004; 6 (1): 6-1.
- 24- Flowles ER. Comparing pregnant womans nutritional knowledge to their actual dietary intake. *MCN Am J Matern Child Nurs*. 2002; 27 (3): 171-7.
- 25- Hatakka K, Savilahti E, Pönkä A, Meurman JH, Poussa T, Näse L, et al. Effect of long term consumption of probiotic milk on infections in children attending day care centers: double blind, randomized trial. *BMJ*. 2001; 322 (7298): 1327.
- 26- Kaheni F, Kaheni S, Sharifzadeh Gh, Nasiri A, Avan M. Evaluation of milk and its products in School children (6 to 11 years of Birjand) 2008. *Journal of Birjand University of Medical Sciences*. 2010; 16 (2): 67-61.
- 27- Faghieh A, Anoosheh M, Ahmadi F, Ghofranipoor F. The effect of male students participate on milk and dairy products in the family In the province of Hormozgan, Jenah area on 2005. *Hormozgan University of Medical Sciences*. 2007; (1-4): 356-349 .

- 28- Sajadi P, Bakhtyari A, Hajiahmadi M. Evaluation of awareness of pregnant women Referred to health centers in the city of Babol. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2008; 9 (5): 54-50.
- 29- Yusefpoor L, & Yusefpoor A. Knowledge and practice of female high school students Areas 1,2 and 3 Education Tabriz about milk and its products .Paper presented at the Ninth Congress of Nutrition. 2007.
- 30- Anderson AS, Campbell DM, Shepherd R. Nutrition knowledge, attitude to non-pregnant women. *J Human Nutrition and Diabetics*. 1993; 64: 335-53.
- 31- Pendarianzadeh D. Evaluation of iron supplementation programs for pregnant women in primary health care system in the rural city of Kerman. Master Thesis in Nutrition , Institute of Nutrition and Food Technology, martyr Beheshti University of Medical Sciences. 1994.
- 32- Jafri F. Assess the effect of maternal education on knowledge about the intervention of Iron. Paper presented at the Eighth Congress of Nutrition in Iran. Shahed University. Tehran. 2005.
- 33- Bordbar L. Investigated the effect of dietary habits and level of knowledge Fourth and fifth classes on nutrition area of Tehran. MS Thesis, Iran University of Medical Sciences. 1997.
- 34- Zare H, Sharifzadeh D. Assess the impact of education on nutritional knowledge Mehriz. MS Thesis, Tehran. Tehran University of Medical Sciences. 2012.
- 35- Sharifirad GR, Heidarnia AR, Duganeh A, Ghofranipour F. Effect of health education in the reduction of parasitic infection In Ilam model using PERECED. *Journal of Yazd Medical Sciences*. 2002; 4:75-80.
- 36- Jazaeri SA, Pourmoghim M, Omidvar N. Evaluation and comparison of food security And nutrient intake The girls in the area north and south of Tehran. *Health Iran*. 2000; 28 (4):1-10
- 37- Yukawa H, Suzuki T. Dietary calcium and women's health. *Clin Calcium*. 2001; 11 (2): 157-62.